



## یادگیری تیمی

ابراهیم آرزو

یکی از روش‌های مهم در شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان فراهم کردن فرصت جهت تبادل نظر آن‌ها در حین عمل است. این روش به آن‌ها کمک می‌کند تا از هم یاد بگیرند و این یادگیری منجر به اصلاح و غنی‌سازی روش‌های یاددهی - یادگیری می‌شود. به این رویکرد درس پژوهی گفته می‌شود که با ابعاد آن آشنایی شویم.

### درس پژوهی چیست؟

درس پژوهی به ساده‌ترین تعریف عبارت است از مطالعه روش تدریس در کلاس درس از نزدیک، همراه با کار تیمی و مشارکتی.

برای اینکه اهداف درس پژوهی که همان ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای معلمان به‌منظور بهبود یاددهی و یادگیری است محقق شود، رعایت نکاتی ضروری است؛

از جمله:

- هر معلمی روش منحصر به فرد و امضای

تدریس خاص خود را دارد.  
- کار تیمی ارزشمند، فرهنگ‌ساز و پویاست.  
- تمام اقدامات و برنامه‌ریزی درباره معلمی است، نه معلم؛  
- برای داشتن کلاسی جذاب و پویا می‌توان از خرد جمعی بهره برد؛  
- سلسله‌مراتب اداری فراموش شود و مدیر بتواند به‌عنوان عضوی از تیم، بسیاری از موانع را مرتفع کند.

درس پژوهی به‌دنبال طرح یک مسئله شکل می‌گیرد. مسئله ممکن است نوشتن و اجرای درست طرح درس باشد. یا می‌تواند انگیزه نداشتن دانش‌آموزان به درس باشد. مسئله همچنین می‌تواند آموزش درست فلان مبحث در درس ریاضی باشد. به‌دنبال اجتماع دو یا چند نفر برای تشکیل یک تیم درس پژوهی، تقسیم کار بین آنان صورت می‌گیرد و تحقیق و پژوهش پیرامون مسئله توافق شده آغاز و سپس طرح درسی به‌صورت تیمی نوشته

می‌شود. در اجرای طرح درس، هر فردی مطابق با شرح وظیفه خود اقدام می‌کند و از اجرای عملیات فیلم‌برداری می‌شود. فیلم موردنظر با حضور اعضا که ممکن است متشکل از مدیر، معاون و برخی از معلمان باشند، به نمایش در می‌آید و به نقد گذاشته می‌شود. چنانچه به تدریس مجدد نیاز باشد، تدریس انجام می‌گیرد و سپس نقد تدریس و بازبینی و واکاوی‌های بی‌امان تا رسیدن به بهترین و کامل‌ترین تدریسی که مورد اجماع اعضای تیم باشد، ادامه خواهد یافت. آن رهیافتی که از این رهگذر نصیب اعضای تیم می‌شود، برای صاحب‌نظران بسیار حائز اهمیت است. در اینجا به شرح آن‌ها می‌پردازیم.

### الف. یادگیری حین عمل

برخلاف بسیاری از برنامه‌ریزی‌های دست‌اندرکاران دوره‌های ضمن خدمت که در سال‌های اخیر بیشتر به‌صورت غیرحضورى انجام می‌شوند، یا در خارج از

کلاس درس صورت می‌گیرند، درس پژوهی اجرای زنده توافقی تدریس و بررسی نقادانه سبک و سیاق آن است که در فضای واقعی و زنده کلاس انجام می‌شود؛ بدون هیچ دستکاری و آرایش صحنه نمایش. به همین خاطر، درس پژوهی توصیف و اجرای واقعی «یادگیری حین عمل» است.

## ب. یادگیری تیمی

هریک از اعضای تیم وظیفه‌های را بر عهده می‌گیرد و می‌کوشد آن را به بهترین وجه ممکن به فرجام برساند. اقداماتی اعم از فیلم برداری از روند تدریس، رصد کشش‌ها و کنش‌های دانش‌آموزان در کلاس، پیش‌چگونگی اجرای طرح درس و... پس از اجرا، همگان احساس می‌کنند در تجربه‌هایی سهیم هستند. امروزه یادگیری و عملکرد مشارکتی نه تنها در مدرسه، بلکه در همه عرصه‌های اجتماعی نیز تشویق و تحسین می‌شود. اجرا و ممارست آن در مدرسه می‌تواند نخستین پلکان گفتمان فرهنگ‌سازی کارهای تیمی و مشارکتی لحاظ شود.

## پ. شکل‌گیری رفتارها و تولید دانش حرفه‌ای

در طول اجرا که ممکن است دو یا چند جلسه را در بر بگیرد، اعضای تیم الزاماً باید مدارا، شکیبایی، روحیه نقدپذیری و شیوه‌های نقد درست را بارها تمرین کنند، اندیشه‌های یکدیگر را به چالش بکشند و در دفاع از عقاید خود نقدهای جدی وارد کنند. حاصل کار، شکل‌گیری رفتار و گفتار حرفه‌ای بین اعضای تیم است. چون همه این موارد درباره یک موضوع علمی شکل می‌گیرند، به پدید آمدن دانش حرفه‌ای معلمی و تخصصی درس مورد نظر منجر می‌شوند که بسیار اهمیت دارد؛ به خصوص آنکه همه این مراحل بر جمع‌آوری داده‌ها و شواهد کلاس درس مبتنی هستند. به همین علت، دکتر سرکارآرانی درس پژوهی را عبارت از ترسیم DNA آموزش می‌داند (سرکارآرانی، ۱۳۹۴)

## ت. هم‌افزایی خانه و مدرسه

در درس پژوهی، هم دانش‌آموزان و هم والدین می‌توانند به‌عنوان اعضای تیم

مشارکت کنند. رفته‌رفته با حضور در جلسات متعدد، در جریان کار، به‌عنوان شرکای حرفه‌ای معلمان قلمداد می‌شوند و از این رهگذر بر بسیاری از دشواری‌های پیچیده یاددهی و یادگیری وقوف خواهند یافت. فراهم آمدن چنین فرصتی، جز در سایه اجرای درس پژوهی ممکن نیست.

در کنار فواید علمی که از رهاورد درس پژوهی نصیب آموزش می‌شود، به جهت اجتماعی نیز برای درس پژوهی مزایایی مترتب است که برخی از آن‌ها به اجمال عبارت‌اند از:

● کسب مهارت‌های گفت‌وگو که از شاخص‌های توسعه‌یافتگی جوامع مدرن محسوب می‌شود و چون از حلقه‌های مفقوده در نظام آموزشی ماست، محیط بیرون از مدرسه، یعنی اجتماع، نیز به‌شدت از آن متأثر و رنجور است.

● شکل‌گیری کلاس‌های درس شیشه‌ای که درهای آن همواره روی والدین و معلمان دیگر، به‌خصوص نومعلمان، باز است.

● حرکت از آموزش به‌سوی کیفیت و بهبود آموزش، به‌نحوی که کیفیت آموزش به دغدغه‌های اجتماعی تبدیل شود.

بر این اعتقاد نیستیم که با اجرای درس پژوهی انقلابی در آموزش ایجاد خواهد شد، بلکه این نگاه نوین در پی آن است که معلمانی حرفه‌ای تربیت کند که یادگیرندگان حرفه‌ای مادام‌العمری هستند. به‌نحوی که او از اقدامات خود در کلاس درس نتیجه‌ای مطلوب‌تر حاصل کند و دانش‌آموزان نیز از بودن در این کلاس‌ها لذت ببرند. درس پژوهی بستری فراهم می‌کند تا تجربه معلمان با سابقه و صاحب سبک به همکاران جدیدالورود و نومعلم منتقل شود و تعداد آن‌ها به تزايد بگذارد. به‌خصوص مدیران از این رهگذر بهره‌های فراوان خواهند برد.

درس پژوهی مهم‌ترین گام اساسی مدرسه‌محوری است که اجرای درست آن به کم‌شدن فاصله میان دنیای مدرسه و جهان خارج از مدرسه کمک شایانی خواهد کرد و در تبدیل مدرسه به سازمان یادگیرنده نقش اساسی خواهد داشت. برخلاف بسیاری از پژوهش‌های آموزشی که کتابخانه‌ای هستند و صرفاً نامی از

مدرسه یدک می‌کشند، درس پژوهی به‌دنبال حل مسائل فراروی معلمان در کلاس واقعی درس، با مشارکت همه عوامل دخیل در آموزش در فضای زنده مدرسه است. برخی بر این گمان هستند که درس پژوهی یا هر تحقیق و پژوهش درباره آموزش، مادامی که به‌دنبال حل مسئله آموزش در مدرسه نباشد، قابل اعتنا نیست

آرمان‌شهر درس پژوهی، تبدیل مدرسه‌های مملو از سکون و رخوت به سازمان‌های یادگیرنده است. پیتیر سنگه بر این باور است که: مدرسه‌ها متحول نخواهند شد، مگر اینکه به سازمان‌های یادگیرنده‌ای تبدیل شوند که در آن مدیر رهبر آموزشی تلقی می‌شود و با برنامه‌ریزی و مشارکت‌جویی همه ارکان مدرسه، تیمی واحد برای ارتقای رفتارهای حرفه‌ای و الگوهای توسعه علمی و فرهنگی تشکیل خواهد شد.

با وجود تأکید فراوان اسناد بالادستی آموزش و پرورش بر مفاهیمی چون معلم پژوهنده، یادگیری سازمانی و... یا برنامه‌تعالی مدیریت که همه آن‌ها در سایه‌سار اجرای مواردی چون درس پژوهی قابلیت تحقق خواهند یافت، متأسفانه اجرای علمی و عملی درس پژوهی با موانع زیادی نیز روبه‌روست که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

● مدیرانی که کلاسی سرشار از سکون و سکوت را که در آن معلم سخنرانی می‌کند و دانش‌آموزان گوش می‌سپارند، کلاس واقعی می‌دانند.

● افرادی که از مهیا نبودن زیرساخت‌گلايه‌مندند. درحالی که درس پژوهی بیش از هر موضوعی، به‌باور برای تغییر نیاز دارد و بیش از آنکه سخت‌افزاری باشد، مقوله‌ای فرهنگی است.

● تبدیل نکردن شیوه‌های نوین آموزش به گفتمان برتر در آموزش و پرورش.

● باورنداشتن افراد صاحب نفوذ و تصمیم‌گیرندگان و تصمیم‌سازان بدنه اداری ادارات کل و به‌دنبال آن ادارات نواحی و مناطق آموزشی. ■

### منبع

۱. سرکارآرانی، محمدرضا (۱۳۹۴)، درس پژوهی، تهران، مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت